

B I M

การจัดการเรียนการสอนแบบ **พุทธะ**

เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน

BUDDHIST INSTRUCTION MODEL

294.307
ก344ก
2559
ฉ.1

พิมพ์ครั้งที่ 2
(ฉบับปรับปรุง)

กิตติชัย สุธาสิโนบล

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 การศึกษาที่ถูกต้องสมบูรณ์บนเส้นทางแห่งการดับทุกข์.....	1
พระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา.....	4
บทที่ 2 มนุษย์ที่สมบูรณ์.....	7
มนุษย์ที่สมบูรณ์ควรเป็นอย่างไร.....	11
สติปัญญากับความเต็มมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	12
วิธีแห่งการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	13
การเข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	16
ไตรสิกขา : เครื่องมือสำคัญที่นำมนุษย์เข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	18
บทที่ 3 ชีวิต ศาสนา การศึกษา.....	21
ชีวิตคืออะไร.....	22
มนุษย์ที่สมบูรณ์ : ชีวิตที่มีคุณภาพและคุณค่า.....	23
ไตรสิกขา : เครื่องมือที่ทำให้ชีวิตมีคุณภาพและคุณค่า.....	25
บ้าน วัด โรงเรียน : แหล่งเรียนรู้ที่ทำให้ชีวิตมีคุณภาพและคุณค่า.....	29
บทที่ 4 จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	33
จุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	34
ตัวอย่างจุดประสงค์การเรียนรู้ตามแนวพุทธ.....	41
คนสมบูรณ์แบบ.....	43
บทที่ 5 ธรรมชาติการเรียนรู้.....	45
กาลามสูตร : องค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนรู้โดยธรรมชาติ.....	46
ชนิดของการเรียนรู้.....	50
มนุษย์กับการเรียนรู้.....	52
การประยุกต์ใช้การเรียนรู้ที่เป็นสากลกับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	54
สไตล์การเรียนรู้.....	55
ทฤษฎีการเรียนรู้.....	58
ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม.....	58
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม.....	62
ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม.....	63
คนกับความเป็นคน.....	66
บทที่ 6 การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	67
การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	70
ความรู้และความเข้าใจเบื้องต้นสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	70
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้กับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	72
ลักษณะเด่นของการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	83
การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	84

	หน้า
ปัญหาของการเรียนรู้ในปัจจุบัน.....	85
บทที่ 7 มหัตถรรพ์แห่งสมองพุทธะ.....	87
หน้าที่ของสมองมนุษย์เป็นอย่างไร.....	88
ปัจจัยที่มีต่อพัฒนาการของสมองมนุษย์.....	91
บทที่ 8 ความสัมพันธ์ของทฤษฎีการเรียนรู้กับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	95
โพธิปัญญา : เพื่อเสริมสร้างความสงบเย็นและเป็นประโยชน์.....	99
วิธีแห่งการพัฒนาโพธิปัญญา.....	100
จุดเริ่มต้นของการเข้าถึงโพธิปัญญา.....	102
ไตรสิกขากับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	103
ความสัมพันธ์ระหว่างไตรสิกขากับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	108
บทที่ 9 แนวคิด ทฤษฎี การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธกับแนวสากล.....	109
บทที่ 10 วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	117
บทที่ 11 องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	129
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	135
บทที่ 12 แนวทางการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	145
หลักการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้.....	147
การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในระดับชั้นเรียน.....	150
การวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	151
บทที่ 13 ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนการสอนแบบพุทธะ.....	155
บทบาทของครูผู้สอนกับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	158
บทที่ 14 ปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	161
โรงเรียนวิถีพุทธ : ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	165
การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน.....	166
บทบาทของสถานศึกษากับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	167
สภาพของสถานศึกษาที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	168
แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	171
ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	179
บทที่ 15 ห้องเรียนกลับด้านกับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	181
ความเป็นมาของห้องเรียนกลับด้าน.....	182
ความสำคัญของห้องเรียนกลับด้าน.....	183
รูปแบบของห้องเรียนแบบกลับด้าน.....	184
ประโยชน์ที่เกิดจากการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้านกับการจัดการเรียนการสอน แบบพุทธะ.....	186
ห้องเรียนกลับด้านกับการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	187

	หน้า
การนำห้องเรียนกลับด้านมาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	188
บทที่ 16 การศึกษาแบบสเต็มกับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	191
การศึกษาแบบสเต็มกับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	192
ความสำคัญของการศึกษาแบบสเต็มกับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	193
องค์ประกอบของการศึกษาแบบสเต็ม.....	194
การบูรณาการการศึกษาแบบสเต็มกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	195
ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนของการศึกษาแบบสเต็มในประเทศไทย.....	197
ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน.....	198
การใช้ STEM Education ในบริบทของไทยควรเป็นอย่างไรในการนำไปใช้กับทุกโรงเรียน..	199
ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอนแบบพุทธะกับการศึกษาแบบสเต็ม STEM Education...	199
บทที่ 17 ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	203
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะสาระการเรียนรู้ภาษาไทย.....	204
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์.....	209
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์.....	215
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	222
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์.....	227
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะสาระการเรียนรู้ศิลปะ.....	232
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา.....	237
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี.....	243
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ.....	248
บทที่ 18 ตัวอย่างเครื่องมือวัดผลการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	253
ตัวอย่างแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา).....	256
ตัวอย่างแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา).....	258
ตัวอย่างแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา).....	260
ตัวอย่างแบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน.....	262
ตัวอย่างแบบบันทึกการจัดการเรียนการสอนของครู.....	263
ตัวอย่างเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้(ปัญญาภาวนา).....	264
บทที่ 19 บทสรุป.....	267
หลักการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	269
คุณค่าทางการปฏิบัติของการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	272
บรรณานุกรม.....	273
ประวัติผู้เขียน.....	281

แผนภูมิตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตัวอย่างจุดประสงค์การเรียนรู้ตามแนวพุทธ.....	41
ตารางที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี สู่การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธ.....	92
ตารางที่ 3 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา.....	103
ตารางที่ 4 การเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เป็นสากลกับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธ.....	110
ตารางที่ 5 วิธีการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบพุทธ.....	123
ตารางที่ 6 เปรียบเทียบกิจกรรมและเวลาเรียนระหว่างห้องเรียนแบบเดิมกับห้องเรียนกลับด้าน.....	185
ตารางที่ 7 เปรียบเทียบแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวคิดของบลูม (Bloom,1956) กับแนวทางการจัดและประเมินผลการเรียนการสอนแบบพุทธ.....	255

แผนภูมิภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 การเรียนรู้แบบเดิมในสังคมไทย.....	3
ภาพที่ 2 ศิล สมาธิ ปัญญา กับกระบวนการเรียนรู้.....	6
ภาพที่ 3 เซาว์ของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21.....	8
ภาพที่ 4 จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว.....	11
ภาพที่ 5 แสดงองค์ประกอบของปัญญา.....	12
ภาพที่ 6 ธรรมชาติของจิต.....	15
ภาพที่ 7 องค์ประกอบด้านปัญญามนุษย์.....	16
ภาพที่ 8 ความสัมพันธ์ของพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เพื่อการเข้าถึงความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์.....	17
ภาพที่ 9 วิถีชีวิตที่สมบูรณ์สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	18
ภาพที่ 10 ระบบไตรสิกขาสู่การเข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (โพธิปัญญา).....	19
ภาพที่ 11 การเจริญสติโดยการทำสมาธิก่อนเรียน.....	20
ภาพที่ 12 ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิต ศาสนา และการศึกษา.....	22
ภาพที่ 13 ชีวิตที่ไม่สมบูรณ์มีความทุกข์ในตน.....	23
ภาพที่ 14 การเจริญภาวนา.....	25
ภาพที่ 15 ลักษณะของจิต.....	26
ภาพที่ 16 หน้าที่ของจิต.....	27
ภาพที่ 17 การเรียนรู้ของจิต.....	28
ภาพที่ 18 การศึกษาเริ่มต้นที่วัดเพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา.....	30
ภาพที่ 19 โรงเรียนเป็นฐานการเรียนรู้ในสังคมปัจจุบัน.....	31
ภาพที่ 20 วงจรการเรียนรู้การสอน.....	34
ภาพที่ 21 แสดงประเภทของจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ใช้ในการเรียนการสอนในระดับต่างๆ.....	37
ภาพที่ 22 Taxonomy of Education Objectives.....	38
ภาพที่ 23 Bloom Taxonomy of Education Objectives.....	40
ภาพที่ 24 จุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	40
ภาพที่ 25 เปรียบเทียบการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้แบบสากล กับจุดมุ่งหมายการเรียนรู้แบบพุทธะ.....	42
ภาพที่ 26 คุณสมบัติของคนสมบูรณ์แบบ.....	43
ภาพที่ 27 การจัดการเรียนการสอนที่เป็นแนวธรรมชาติ.....	47
ภาพที่ 28 การเรียนรู้ของบุคคลแตกต่างกันตามสติปัญญาเปรียบเสมือนบัวสี่เหล่า ทางพระพุทธศาสนา.....	50
ภาพที่ 29 ธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์.....	55
ภาพที่ 30 David A. Kolb.....	56
ภาพที่ 31 McCarthy.....	57

แผนภูมิภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 32 การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก.....	59
ภาพที่ 33 องค์ประกอบการเรียนรู้ของมนุษย์.....	60
ภาพที่ 34 การเสริมแรงและการลงโทษ.....	60
ภาพที่ 35 ทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยง.....	61
ภาพที่ 36 Albert Bandura.....	62
ภาพที่ 37 พระพรหมคุณาภรณ์.....	68
ภาพที่ 38 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	72
ภาพที่ 39 องค์ประกอบของโยนิโสมนสิการ.....	74
ภาพที่ 40 ปัญหาการเรียนรู้ในปัจจุบันที่มีนักเรียนมากเกินไปในห้องเรียน.....	85
ภาพที่ 41 ส่วนประกอบของสมองมนุษย์.....	89
ภาพที่ 42 หน้าที่การทำงานของสมองพุทธะ.....	90
ภาพที่ 43 การสร้างวินัยในตน.....	104
ภาพที่ 44 ประจัญทการเกิดปัญญา.....	105
ภาพที่ 45 ระดับของปัญญา.....	106
ภาพที่ 46 การดำเนินชีวิตตามแนวทางอริยมรรค.....	107
ภาพที่ 47 ความสัมพันธ์ระหว่างไตรสิกขากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	108
ภาพที่ 48 การเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎี หลักการที่เป็นสากลกับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	115
ภาพที่ 49 กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	119
ภาพที่ 50 กิจกรรมการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	122
ภาพที่ 51 ดันโทษแห่งพุทธะ.....	128
ภาพที่ 52 ความสัมพันธ์ของศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการเรียนรู้.....	146
ภาพที่ 53 แสดงความสัมพันธ์ระดับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	149
ภาพที่ 54 แสดงพฤติกรรมการประเมินผลการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	153
ภาพที่ 55 การพัฒนาผู้เรียนผ่านระบบไตรสิกขา.....	156
ภาพที่ 56 รูปแบบโรงเรียนที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	157
ภาพที่ 57 บรรยากาศการสนทนากลุ่มในการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	159
ภาพที่ 58 บรรยากาศการถวายเป็นความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน.....	162
ภาพที่ 59 การพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืนผ่านระบบไตรสิกขา.....	168
ภาพที่ 60 รูปแบบการดำเนินงานของสถานศึกษาที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	171
ภาพที่ 61 บรรยากาศการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน.....	178
ภาพที่ 62 ห้องเรียนกลับด้าน.....	182
ภาพที่ 63 โมเดลห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom Model).....	184

แผนภูมิภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 64 การบูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์ในการศึกษา แบบสเต็มกับการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ.....	194
ภาพที่ 65 ภาพกิจกรรมการฝึกอบรมการจัดการศึกษาแบบสเต็มกับ Dr.Do-Yong Park.....	197

การศึกษาที่ถูกต้องสมบูรณ์
บนเส้นทางแห่งการดับทุกข์

